

Te Pipiwharaura, He Kupu Whakamarama.

NAMA 32.

GISBORNE.

OKETOPIA 1900.

WAIMAHURU.

Haere mai e Te Pipiwharaura, haere mai, i te mea hoki ka tata tou wa e whai ki ai koe. E puta tahi ana hoki nga puawai o te raumati me koe, ko koutou hoki nga tohu o te tau. Ko nga pai e puta mai ana i roto o nga puawai, ko te ahua eka ki te titiro atu, ko te kakara ki te ihu, me te mahara ake ano te ngakau, e, kua tata mai te raumati! Waihoki ko Te Pipiwharaura, ko ia te kai panui ki roto ki te taringa, kia ngoto ai ki roto ki te ngakau, hei whakaaro ma te hinengaro, e, ko te manu tangi pai nei tenei, ko te kai panui i nga wa me nga taime. I a ia e kui ana ka mohio tonu te tangata ko te raumati tenei. I a ia ka mea *Whitiwhiti-ora*, ka mohio tonu ake te ngakau e, ko te raumati tenei, ko te Warutumahoe, ka wehea atu te Whitu, ka mohio tonu te tangata ki te wa e whakato ai ia i te kai i te mea kua marama i Te Pipiwharaura.

Haere mai e manu, ki nga pae e noho ai koe e kitea ai e to whakaaro, ahakoa he totara, he puriri, he kahika, he rima, he mapou, he pahengahenga, he tutu ranei ka noho koe ki runga. Kaore au whiriwhiri ko tehea rakau koe noho ai. E noho ana koe ki runga ki te rakau e noho ai koe.

"Haere mai e manu, aua ra e whakaaroa i te hua o te mahi ki a taua e.... Katahi ka turua ta Te Pipiwharaura, ana ka ngahue tonu ona pahau e...."

E nga iwi, e nga reo, e nga hapu, e nga huihuinga tangata, kua eke tonu tatou ki runga ki tetahi o nga oranga nui o te pakeha, na te whiwhi ki te nu pepa i runga ai i nga korero o nga wahi katoa i whai taketia ai te whakatipuranga o ona mahara, i tauri ai ki te whai i nga mahi e ora ai te tinana me te wairua. E mea ana te whakatauki maori:

"Patua i tabatu o te rangi, waiho te tangata haere wa kia haere ana kia rongo ai i te kupu korero."

E mea ana ano tetahi whakatauki maori: "Waiho Waimahuru i kona noho ai, e haere ke ra nga korero i runga o Tawhiti-a-Pawa." Ko Waimahuru he kainga e matara atu ana ki tahaki o te huarahi, na kona i kore ai e rongo i te korero. Ko Tawhiti-a-Pawa he munga, ko te huarahi tera; kei raro ara kei te taha ki te moana a Waimahuru, na te awa na Waihi i wehe i kore ai e tika te huarahi ma reira i piki ke ai hoki ma Tawhiti-a-Pawa.

E te iwi, kia kaha te whangai i ta tatou manu. Te awa mana e arai ta tatou manu ko te kore whangai. Ka whangai te tangata kei Tawhiti-a-Pawa ia e noho ana; ka kore e whangai kei Waimahuru ia e noho ana, kaore e rongo i te korero. Ina te rawe o ta tatou manu he rongo i te korero mo te tinana me te wairua, ara nga tino taonga a te Atua i homai ai ki te ao, e noho topu nei te tinana me te wairua, na reira hoki haere topu tonu mai nga kawenga a ta tatou manu.

He waata i rangona e au ki Parihaka, ko te wahi whakamutunga au e tubi:

"Tena, tena taku manu kei runga, kei uta, kei tai, e tipu ana he karere;

Ko nga, ko nga karere a Mahuru-i-te-rangi, kua riro atu kei te tohi atu, Kui, Kui, Whitiwhiti ora.

Tenei, tenei te raumati me te ngahuru o te ora haere mai, haere mai."

Ina ra ko enei tangata ko Tianara Rapata ma i ngaro atu nga tinana kua tae mai nei nga whakaahua; kiia peneli koa te kitea e te katoa nga kahu a nga tohunga maori e tipatipa nei ka waiho hei taonga.

Na NIKORA TAUTAU.

TE KORERORERO.

He takiwa nui tenei te mahi. He haere tonu te mahi a te tangata; kei runga hoiho, kei raro; kei te kainga, kei etahi mahi atu; kei waho, kei ro-ugahere. Na tenei ahua kaore e whai takiwa mo te tangata ki te ata noho ki te whakaaro mo nga mea o te oranga.

Mehemea ana te tangata e ata noho ana ki raro i tetahi waa, a, ka whiriwhiri i nga mahi a te tinana, me te hinengaro tera ia e kite i etahi mea rere ke, a, tera ia e miharo. Inaianei e tono ana au ki nga tangata korero o Te PIPIWHARAUAUA hei hoa whakaaro moku, kimi tahi hoki i etahi mea kei runga i te hinengaro maori kia ata kite ai tatau tahi i te mea whanoke nei i te korerorero, ara i te ngau tuara.

Kaore e roa tatau e whiriwhiri ana ka kitea e tatau tenei mea. Ko taua ko te maori he iwi tere te whakapono ki te rongo korero, ko o tatau whanaunga ko te pakeha he iwi tino tupato atu ki tenei mea ki te rongo korero. Kia kite tonu te pakeha i te korero i roto i te nupepa i te pukapuka ranei katahi ano ka whakapono. Tenei kupu aku mo te iwi katoa, tera ano hoki etahi pakeha whakapono ki nga rongo hakirikiri. Tera pea etahi o tatau e penei na, "E mohio ana matau he iwi tere tonu te pakeha ki te whakapono ki te rongo korero parau inahoki, kaore ano a Reirinete kia whakarangia, kua tae noa mai te whakatu kua ora, me te whakaponotia hoki o taua mea, a, tae ana nga kara hei whakanui; kaore rawa i roa kua kiia hoki kaore ano ia i ora. Tetahi ko nga rongo o te pakanga e tae mai nei kanui nga mea e whakahetia i muri tata iho. He tika ano tenei kupu, ofira me penei ake e au na runga pea i te ponana, i te awangawanga i penei ai. Tetahi he he pai noa iho tenei, no reira kauaka noa hei kiia, he iwi mau-korero te pakeha penei me taua me te Maori. Otira kei a koutou te tikanga.

Tena haere ano ta tatau whiriwhiri. Akuanei ka kitea e tatau, kaore tenei iwi te pakeha e hamene i tetahi i runga i te rongo korero noa iho. Mehemea ana te pakeha ki te rongo i etahi korero whakatoa mona, ka whai ia kia kite ia i runga pukapuka, i ro nupepa ranei, a, ko tera hei pono mona.

Ko taua ko te Maori, rongo tahanga i te korero e haere ana ki te hamene, a, kei te hurihanga a te hoa tautohe, he tonu atu te kai hamene. Inaianei kua mohio tatau, kia whai pono ra ano ka kawe ai i te tangata ki te whakawa pakeha. Kua penei haere hoki nga komiti Maori, kua whai i te tikanga pakeha. Heoi mo tena tu korero.

Kua whakaac tatau inaianei, he iwi tere

tatau ki te whakapono ki te rongo korero. He mea kino tenei. He aha te putake o taua mea, he aha? Heoi ano kei roto i a tatau taua tikanga e whakapohhe ana. He aha ra he ingoa mo taua tikanga? Me tapa pea he "*whakapono kore-tiroiro*."

Tena whakaaro ano tatau. E! tera ano tetahi mea he whanaunga no tenei, he tamaiti pea nana. Taihoa rawa e hoatu he ingoa mona, kia ata kitea toa ahua. Inahoki ra, ka puta ana mai te korero ki te tangata, ka whakaponohia, tere tonu te kawea o taua korero ki etahi atu. Na reira ka tika kia maharatia he tamaiti na "whakapono kore-tiroiro," a, me hua tonu ingoa ko "*Man Korero*" Ka haere nga korero hanga noa iho nei, a, tae atu ki ona wahi me ki e tatau, te tangata tuatahi nana aua korero i pumi ko Toko. Tana korero i korero ai ki a Moko mo tetahi tangata ko ia te ingoa. I penei tana korero: "Whanatu au ki a ia e haurangi ana tera i Te Awani, ka mau te wehi. E mea ana i te pakeha o te paparakauta kia patua." Ka korerotia e Moko ki tetahi tangata ko Ika te ingoa. Ka kawea haetitia e Ika taua korero, engari ka penei tana korero: "E ki ana a Moko ki te korero a Toko, haramai nei ia e haurangi ana tera a ia kaore i ariarika. Ko te pakeha o te paparakauta ka oti te patu e ia, kotahi te pea hi i tabaetia e ia. Ka mau te wehi." Ka haere nga korero nei, a, ka tae ki a Putiputi, te whaitapo a ia. Heoi ano ko te mahuetanga i mahue ai, ara, he korero teka noa nga korero, ka hangaia e te tangata, ka kawea haetitia, ka momona haere, a, tau rawa atu he whenua ke. Kaati tera ano tetahi mea kei roto i a tatau he tamaiti na "mau-korero," ko "*whakamomona korero*" tonu ingoa.

Kaore, a, te whanoke rawa nei ki te hanga korero, ki te mau, me te whakamomona hoki he wahine. He whakatanui na taua na te Maori, "Ehara i te wahine." Mo te tane mau korero, "Me te wahine tonu tera tangata."

Ki te haere atu nei tetahi tangata i Te Kaha ki Te Horo, a, ki te hoki ki te kainga ka tonoa kia korero i nga korero o taua haere. Ka korerotia katoatia e ia nga mea katoa, tae noa ki toa tononga e te tungoungou kia marenatia raua e te puruhi i Piko. Nga rongo korero parau pai katoa te korero. Tac rawa atu ki Omaio kua kiia tae mai te retaate Kuini kia haere atu ia mo te tunga o Rapata i Taranawara.

He tangata ano i waiho tonu i tetahi tangata e kinongia ana e ia i tona waha a kaore e mutu, nawai ra, tutua noa iho te tangata i tana mahi. Inahoki i te hokinga atu o te kai-tuhituhi o tenei korero ki te kainga i tenei tau ka rongo

ia e korerotia ana, "I tonoa atu ia kia karakia i Wairuru, kore ana i karakia he paruparu no te whare." He tino kupu teka tenei.

He kupu hei whakamutunga mo ta tatan whiriwhiri me penei:-

(1) Kia kite tonu te tangata i tetahi mea e meatia ana ka korero ai.

(2) Kia kite tonu i te korero mai o rawahi i ro iupepa ka korero haere ai.

(3) Kia rongo tonu i te reo o te tangata nana ake nga korero ka whakapono ai.

(4) Kia tupato te mau korero kei rere ke te korerotanga i o korero.

(5) Ko te arero ia e kore e taca e tetahi tangata te whakarata. Hemi iii. 8.

Na Tau-hou.

HE KUPU NO TE MATAURANGA.

I whakamaoritia i te Nama 20. nga kupu a Wiremu Hakipia mo te moe i whakapuakina e Henare IV, kingi o Ingarangi. Tenei ano etahi kupu matau a taua tangata, he kupu tohutohu, he kupu poroporoaki na tetahi tangata ki taua tama e haere ana ki te whenua o te Wiwi. E kore e tino whakamaramatia e ahau te tikanga o ana kupu katoa, me waiho ma te hinengaro o te tangata e whakaroaro, e hurihuri: tuaruatia, tuatorutia te korero; whakamaoritia nga kupu taikaha. No te 1564 a Wiremu Hakipia i whanau ai, no te tau 1713 i mate ai, ko ia tetahi tangata matau atu o te ao: i kiia ia ko te "Kai-whakamaori o te ngakau o te tangata."

HE TOHUTOHU KI A TAMA.

Ina; taku manaakitanga ki a koe!

Ko nga kupu tohutohu torotoru nei ki tou hinengaro,

Kia tu rangatira. Kana e hoatu he arero ki o whakaaro,

Kana ano e mahia te mea he hua nei no te whakaaro he.

Whakahoa ki te tangata, otira kana ki nga tangata katoa.

Ko ou hoa, i te mea kua whakamatauria ratou e koe,

Ronangia ki to wairua ki nga here rino, Engari kei utonga to ringa i te whakamanawarekatanga

I nga hoa whanau-hou, huruhuru-kore. Kia tupato

Kei uru koe ki roto ki nga riri, otira ki te uru koe,

Kia tu-taane, kia wehi ai te hoa riri i a koe. Hoatu to taringa ki te tangata, ko to reo ia ki te toko-iti:

Whakaarohia te kupu a te tangata, ko tou whakaaro ia puritia.

Kia rite te tu o kakahu ki te nui o moni, Kana hei ta te kanohi i minamina ai; kia pai, kana hei whakahihi,

No te mea e whakaaturia ana ano te ahua o te ngakau e te tu o nga kakahu,

A ko nga tangata o te Wiwi o nga turanga rangatira

He hunga tino whiriwhiri, tino whakaaro mo te tu o te kakahu.

Kana hei nama moni hei tuku moni ranei; E ngaro ana hoki te moni me te hoa i tena tikanga

A ma te nama e whakapunuki te mata o te ahuhenua.

Te mea tino nui rawa ia: kia pono ki a koe ake ano,

Kia rite te u o to pono, ki te u o te po ki te aru i te ao

A, e kore rawa koe e teka ki raua tangata. Haere ra: ma taku manaakitanga e whakau aku kupu ki to ngakau.

HAMLET, Act I, Scene iii.

He maha nga kupu matau kei roto i enei rarangi ruauua hei whangai i te hinengaro, — ma te whangai hoki ka kaha ai te hinengaro, penei me te tinana me te wairua e whanganga nei kia pakari ai. Ko enei etahi kupu matau atu: "Kana e hoatu he arero ki o whakaaro," ara kana hei hohoro te whaaki noa i o whakaaro ki te tangata. "Ma te nama e whakapunuki te mata o te ahuhenua," ara he mahi ngenge he mahi taunaha te mahi moni hei utu nama i te mea kua whakheko ke nga mea i namaia. He tokomaha nga maori kua rongo i te manaa i ringa i te nama. "E ki ana te whakatauki pakeha "Pai atu te haere mate-kai ki te moe, i te maranga taunaha i te nama." E ki ana hoki te Apotoro Nui "Kei waiho kia takoto roa ana te mea i tika kia hoatu ki tetahi, ko te aroha anake o tetahi ki tetahi." (Rom. xiii. 8.) He tabae, he hana te kore e utu i te nama, i te mea he moni ano ta te tangata, te kore ranei e nama ki te mahi moni hei utu i nga nama. "E whakaaturia ana ano te ahua o te ngakau e te ahua o nga kakahu," ara, penei me etahi wahine e mau kakahu wheowhero nei, kakariki, pungapunga kanapanapa me te hihua noa iho o te kara; nawai ra tera e pobehehia he aniwaniwa, ko tetahi o nga mana o Ngatiporou ko "Kahukura." Kia ngawari te ahua o te kakahu.

R. T. M. KOMEKE.

TE "HYPOCRITE."

He kupu pakeha tenei; ki te whakahuatia i te reo Maori ka ahua rite ki te "hipokiriti." He nui nga whakahuatanga o tenei kupu i roto i te Kawenata Hou—he tino kupu e whakahuatia ana e te Karaiti. Te whakamaoritanga i te Paipera he "tangata tinihanga," otira kaore i marama. I etahi wa he tangata kino te tangata tinihanga, i etahi wa ehara i te kino, engari he tangata ahua eka ana korero, he tangata puku-kata. Te tinihanga kino ko te teka ko te tahae. Te tino tikanga o tenei kupu o te "hipokiriti," he tangata purei i roto i nga tiata, e whakarere ke nei i tona ahua i ana mahi kia rite ki te tangata ke, ki te tangata e tauriatia ana e ia i roto i te purei; otira i enei ra e kia ana te tangata e whakapono ana i tona ahua, i te mea kahore nei ona whakapono he "tangata tinihanga," ara he "hipokiriti." I kia nga Parihi e te Karaiti he "hipokiriti." "Aue te mate mo koutou, e nga karaipi, e nga Parihi, e te hunga tinihanga—e nga 'hipokiriti!'—e rite ana hoki koutou ki nga urupa kua oti te pani ki te paru ma, he mea atahua nei a waho ki te titiro atu, ko roto ia ki tonu i nga iwi tupapaku, me nga mea poke katoa. Me koutou ano hoki, ko waho te tika ana ki ta te tangata titiro, ko roto ia e ki ana i te tinihanga, - i te "hipokiriti" - i te kino." (Matu xxiii. 27, 28.) Na kua marama te tikanga o ta tatou kupu i te kupu whakarite a te Karaiti mo te urupa, ko waho nei i whakapaipaitia, ko roto ia he kino, he pirau; he penei ano te "hipokiriti."

Te tikanga o tenei kupu o te "parihi," he tangata e wehe ana i a ia kei piri ki etahi tangata, ki te whakaaro hoki a te Parihi korua he tangata tapu ko etahi atu he hara katoa. I te haerenga o te Parihi raua ko te pupirikana ki te temepara ki te iroi, wehe ana te Parihi i a ia, "tu ana te Parihi ko ia anake." I nga kauwhau a te Karaiti kaha atu tona kino ki nga Parihi, i whakaaturia e ia a ratou mahi tinihanga. I mea nga Parihi he hunga tapu ratou, otira ko a ratou mahi kino atu. He tahae ta ratou mahi, he tukino i nga pouaru. I nui ke atu te riri a te Karaiti ki a ratou i tana riri ki nga tangata e tino mohiotia ana he hunga hara. I tino kino atu te wehenga o nga Parihi i nga ra i a te Karaiti, otira kei pohehe tatou he kino katoa tenei iwi te Parihi. He tino tangata etahi Parihi—he Parihi a Nikorima, a Paora.

He tangata te "hipokiriti" e kinongia ana e te pakeha, e nga pakeha pai, e nga pakeha

kino, e tino weriweringia ana. Ki taku titiro ka whakapono ake ana te pakeha tino whakapono atu, ka kore ake ana e whakapono nui atu te wehi ki nga mahi whakapono. Engari ra he nui ano te "hipokiriti" o roto o te pakeha, te iwi na ratou ta ratou na kupu te "hipokiriti." I nga kainga maori e kia nei he kainga whakapono, ki taku whakaaro nui atu te "hipokiriti." He tino reo no te Maori te Karaipiture, takoto noa iho nga kupu Karaipiture, otira ko nga mahi e tu ke ana. E tangi ana te pere i te ata i te ahiahi, otira e haere tonu ana te puremu, te haurangi, te korero kino, me era atu tini mahi. Ka karangatia he hui kawanga whare-karakia, hei muri iho ka timata te haurangi o tangata whenua, kaore e manaakitia te whare-karakia. Ka haere nga mangai rei-mana ki nga hui karakia, i te hokinga ki te kainga kei nga mahi o te ao. I te Ratapu ka haere te tangata ki te kai hapa, i te Mane kei te paparakautu e parori ana. I tino kite ahau i tenei. Otira kahore au i te mea he penei nga tangata katca.

Te Atua e whakaane kia mahi rua te tangata kia mahi ki a ia i tetahi wa, a kia mahi ki te reuera i tetahi wa. *Kaore he hawhe whakapono ki te Atua.* E rua wehenga o nga tangata katoa o te ao, kei te maramatanga kei te pouritanga ranei, kei te ora kei te mate ranei, kei roto o te rangatiratanga o te rangi, kei waho ranei, mo te rangi mo te reinga ranei, kei a te Karaiti kei te reuera ranei. "Kahore he tangata e pono te mahi ki nga rangatira tokorua." (Matu vi. 24.) "Na te tangata e hiahia ana kia meinga hei hoa aroha mo te ao, ka meinga ia he hoa riri ki te Atua." (Hem. iv. 4.) "Te tangata ehara i te hoa noku, he hoa riri ia ki a au; te tangata kahore e kohi-kohi tahi maua, e taitaritari ana." (Mat. xii 30.) "Kia pehea te roa o ta koutou tauritanga ki nga tikanga e rua? Ki te mea ko Ihowa te Atua, me whai ki a ia: a ki te mea ko Paara me whai ki a ia." (1 Kingi xviii. 21.) He rarangi whakamutunga ko te kupu a Hohua ki te whanau a Ihairaira i a ia ka tata te mate, "A, ki te mea e kino ana ki ta koutou whakaa-ro te mahi ki a Ihowa, na koutou e whiriwhiri aianei me mahi koutou ki a wai ko au ia me toku whare ka mahi matou ki a Ihowa." (Hohua xxiv. 15.) E te iwi ma tatou e tango nui enei kupu ki a taton. Mehemea ko te Karaiti kia moturere ki a ia, mehemea ko Hatana kia moturere ki a ia. *Kahore he hawhe whakapono ki te Atua.*

NGA RONGO KORERO O PONEKE.

Kiki tonu a Poneke i te Maori i enei ra, kei reira nga iwi katoa o tatou motu. Te take nui nana i kukume te tangata ko nga piri i hangaia nei hei whakahaere i nga whenua — i nga toenga whenua — o te Maori. Kei Poneke a Waikato me te ratou kingi a Mahuta Tawhiao.

I te mea kahore ano a Mahuta kia tae i akiaki nga rangatira i Poneke kia whakamaera tonutia te Pire Poari, heoi ano na te kaha tonu o te Pirimia i tatari ai. Na te Tutanekei ra ano a Mahuta i hari ki Poneke. I tu he powhiri nui mo Mahuta a nga iwi e tau ana ki Poneke. Ko te Heuheu te tumuaki o te huihuinga. Nga rangatira i tu ki te powhiri i a Mahuta ratou ko tona iwi ko Timi Kara, ko Wi Pere, ko Tame Parata, ko Tamahau Mahupuku, ko Hone Paerata, ko Wikitoria Taifoko, te tamahine a Keepa Taifoko, me etahi atu. I whai kupu a Timi Kara ki te kingi kia whakareea nga whakaaro tawhito, nga mahi o nga ra kua pahure ki muri, engari me whakakotahi te whakaaro ki te rapu tikanga hei oranga mo te iwi Maori. I mea a Wi Pere ki a Mahuta e karanga ana ratou i a Mahuta, he rangatira ki te rangatira, ehara i te rangatira ki te kingi. He kupu tauhou te kingi ki te tuinga maori, he kupu mo tawhito, ehara i a tana i te Maori. Hei tona whenua pea whakakingi ai i a ia. Te waiaata a te Tai Rawhiti ki a Mahuta ko:—

“Ma rinu ringi ai te wai o aku kamo,
Tona hekeanga tonu.”

I whakaae a Mahuta ki nga kupu a Timi Kara, inohoki i penei etahi o ana kupu: “Haere atu e aku tupuna! Haere atu e nga rangi! Haere atu e te whenua e tu nei matou! Haere e taku mana! He rangi hou, he marumatauga hou kua tiahia. E kore e mauria nei ki tenei marae nga he o mua, ka timata he rangi hou, he marumatauga hou.” I muri iho ka whakatangitangi te peene a te kingi i te waiaata mo te Kuini: “E te Atua tohungia te Kuini!” Katahi ka timata te rangi, te hongiri, ka tututaki nga mate, te aroha mo nga mea kua ngaro atu.

Kei te hapaingia e te Kawanatanga nga piri e rua, te piri tuatahi i whiriwhiri nei e te Kotahitanga ki Rotorua, te piri Kanihera a Waikato. I runga i te tono a Hone Heke kia whakaaeturia te take i whakahaere ai e te Kawanatanga nga piri e rua ka mea te Pirimia e hiahia ana ia ki te hanga i tetahi piri i waeanganui i nga piri e rua. I ki tetahi o nga mema e whakawhirinaki ana te Pirimia ki te kingi o Waikato.

Ki ta matou whakaaro he kaha rawa te whakanui a te Kawanatanga i te kingi o Waikato mehemea nei he kingi nui no te iwi Maori katoa. Apopo whakamanamama ai, pohehe ai a Waikato he tino kingi to ratou kingi. — ERITA.

I mea etahi o nga mema pakeha kahore ratou e pai kia noho he Maori hei rangatira mo te pakeha. I mea a Perciha, te mema o Nepia, mehemea ki te kore te Kawanatanga e tupato ka tino rawakore rawa te iwi Maori. I mea ano a Hone Heke he iwi ahuhenua te Maori, e hiahia ana ratou ki te mabi i o ratou whenua, engari kia takoto pai te ture. Mehe-mea ki te kore e ngawari te whakahaere i nga whenua o te Maori ka pa he raruraru, ka rite ki nga wa o mua. Na Hone Heke anake nga kupu maha mo enei take. I hea ra etia atu mema Maori?

TAI-A-PANIWHANIWA.

Kua huihia a Kawhetama, he taone nui no Amerika, e 30,000 nga tangata, e te moma, e te tai a Paniwhaniwha. Ko runga i te montere te tunga o tana taone, otiira e ono maea rawa te haereinga o te tai ki te tauwhenua. E 5000 nga tangata i mate rawa, e 5000 i ora ake, 10,000 kei te noho kore whare kore kai, e 4000 nga whare i tino pakaru, e waru nga tima nunui i pakaru, hui katoa nga moni i ngaro e £3,000,000. I te nui rawa o te tupapaku kibihi i taea te nehu, katahi ka tahuna etahi ki nga rakau ano o nga whare pakaru, 1100 i whioa ki te moma punga ai. He nui nga tupapaku kahore ano kia pae ki uta. He maha o nga tangata i ora ake i porangi i te mate wai.

Te mabi whakariharaha, te mabi tutua na nga tangata tahae, na nga kai pahua. Hei nga po ka haere ki te tangotango i nga kakahu o nga tupapaku ki te kimi moni taonga, ki te umumu i nga mowhiti o nga wahine mate. I whakahaia nga hoi me nga pirihimana ki te tiaki. He mangumangu te iwi kino rawa, e 90 o ratou i puhia e nga pirihimana. Kani rawa te wetiwheti, ka kitea te kinonga o te ngakau o te tangata, o te tangata i hangaia nei e te Atua kia rite ki a ia ano te ahua. E hia ra nga Maori e penei nga whakaaro? Ki ta matou whakaaro kore rawa kia kotahi, he iwi hopohopo te Maori ki te tangata mate, he iwi whakaaro rangatira. “Ko te aroha ki te moni te take o nga kino katoa.”

TE PIKINGA O KITINI.

E pouri ana matou ki te ririki rawa o nga parirau o ta tatou mauu, i kore ai e taea te whakarapopoto ki konei nga korero mo Rore Kitini, tetahi o nga toa e hau mai nei nga rongo i Awherika.

No te tau 1850 i whanau ai a Hapata Horehio Kitini, te tamaiti tuarua a Kanara Kitini he Airihimana. Ahaka rawa kore taua kaumatua, otira i whakapaua e ia tona kalia ki te tuku i ona tamariki ki nga kura kia whiwhi ai ratou ki nga mahi nunui.

Ko Hapata i hiahia ki te mahi hoia, a, i ata whakatakona hoki ki nga mahi o te pakanga. Tera atu ano etahi mahi i akona e ia, he mahi piriti, he whakatakoto rori, he mahi huarahi rerewe; i tu ano hoki ia hei kai-ruuri. Ki te ki a ona hoa kura o mua he tino tangata mohio a Kitini ki te whika.

I te tau 1870 ka puta ia i te tuunga Rewhete-tenei. [Kua ara te pakanga nui i waenganui i a Wiwi raua ko Tiamana i taua tau.] Kaore a Kitini i pai ki te matauranga a-mahunga anake, ki te matauranga i kurahi, engari te matauranga i akona ki roto ki te pakanga; no reira ka mahue i a ia a Ingarangi, ka whakawhiti ki te whenua o te Wiwi, uru tonu atu ki te ope a te Wiwi. I tino hinga rawa te Wiwi i tenei whawhai; otira i riro mai i a Kitini tana i hiahia ai, ara te kite a-tinana i te paka-

nga me te uru hoki ki roto ki ona kino katoa.

I muri mai i tenei ka tonoa ia hei hoa mo Meiha Konara ki te ruuri i te Whenua o Kanaana, he tokomaha ano a raua kai mahi. I kitea ki reira te toa o Kitini. He tangata kaha ia ki te kau. I tetahi ra tino kaha te wera, i a ratou e kaukau ana, ka kawhakina a Meiha Konara e te ia o te moana. He mahi uaua te whakaoranga a Kitini i a ia, i u mate mai hoki raua ki uta; he roa te mahinga katahi ka ora ake. I muri tata iho i tenei ka whaka kea to ratou puni e nga kai pahua o taua whenua, neke ake i te zoo. Ko Meiha Konara tonu te tangata tuatahi i akina te upoko ki te rakau, ka hinga ki raro; e whakaleke ana ano te rakau tuarua e tino mate rawa ai, ka karohia e Kitini, a, i te mea kaore ana patu, na tona ringa matau tonu te hoariri i tuku ki raro, kotahi ano te meke ki te kanohi, wharoro ana i te whenua. I muri i tenei aitia ka mea a Meiha Konara kia mutu ta ratou mahi kia hoki ki Ingarangi, otira kaore a Kitini i roa ki Ingarangi ka hoki ano ki te whakaoiti i te mahi i whakarereca atu ra.

I te rironga mai o te Motu o Ka'peru i te Ingarahi ka tonoa ia ki te ruuri i taua Motu, a, tu tonu atu hei Kai-whakahaere mo reira.

I muri mai i tenei ka tere tonu tona piki haere i roto i nga ope taua o Ingarangi. I te tau 1883 ka tu ia hei Kapene, i te tau 1884 ka tu hei Meiha. I Ihipa ia i aua tau. Tera kua ara atu te raruraru ki Ihipa ki te tonga, i runga i te mahi a Kariwha, he poropiti no nga Arapi me nga Mangumangu, (penei te mahi a ta a poropiti me ta Te Ua raua ko Kereopa i nga wa o te hauhautanga, ara he whakaoho i nga iwi mangumangu kia kino ki te pakeha).

I kitea nuitia ki konei te toa o Kitini me tona mohio ano ki te whakahaere riri, ko ia te apihia o nga hoia eke hoio. I taotua i tenei wa, i tu tona kaki i te mataa a te hoariri. I whakaturia ia hei Kanara, i uru hoki ki te ope i haere ki te whakaoira i a Tiamara Korano. I whakataki toria ano e ia he buarahi mo te haerenga o taua ope, otira kaore tana i whakaaetia e te Tiamara whakahaere, e te Tari Whawhai hoki; te tukunga iho kaore rawa a Tiamara Korano i taea te whakaoira, engari i whakamatea e nga mangumangu i te 26 o nga ra o Hanuere, 1885.

I muri i tenei ka whakaturia a Kitini hei Tiamara, ka tukua hoki ki a ia te whakahaere o te ope katoa i Ihipa. E rua nga parekura punui o nga mangumangu, i Atapara i Omutanana, i hinga ai tona tini, tona mano, o te mangumangu, i mate ai a Kariwha, i kore ai tona mana i te ao, i riro ai i te Ingarahi a 'Hutaana,' ara te whenua nui katoa e takoto ra ki te pito ki

te tonga o Ihipa, i ea ai hoki te mateuga o Tia-nara Korano.

Mo runga i enei painga a Kitini ki te kingitanga o Ingarangi, ka utaina e te Kuini nga tohu honore ki runga ki a ia, ka whakaturia hei "Rore," ka pootitia hoki e te Paremete o Ingarangi nga moni e £30,000 hei aroha ki a ia. He tangata taikaha a Kitini, kaore e pai kia whati tana kupu, me tonu kore ano e paingia e te hoia, engari e wehingia ana.

E mea ana nga nupepa tera e riro i a Rore Kitini te whakahaere o te whawhai ki Tarana-waara, mana e whakatutuki, e whakapai hoki te whenua.

Titiro iho ki te kaupapa, taikaha ana, tu-tama-taane ana, tau ana mo te mau patu. Ko era atu mahi a Kitini, ana whakahaere me tonu ahua, ana mahi toa me ona oranga noa-tanga, kei te mohio te ao katoa.

TE WHAWHAI KI TARANAWAARA.

Ka timata te okioki o te kanohi inaianei ki te titiro i roto o nga nupepa i nga korero whawhai, o te taringa ki te hupu i te korero rere arangi o te pakanga a te Ingarahi raua ko te Poa, kua tata hoki te tino mutu rawa. No te Ingarahi a Taranawaara inaianei, he whenua raupatu katahi, he taonga mahue ka rua, i mahue hoki i a Kipuritia, oia ana tera kia ora ai. Kei Terakoa Pei tonu pea e noho ana, tena ranei kei te moana e rere ana. I haere noa te natauranga o te Poa, a, he mate te mutunga. Mehemea ana i ata whakarongo ano ki te korero ka noho tonu ko ratou hei rangatira mo te ratou whenua, tena koa whakorikoria ano te pakeke; te tapikitunga mai: *he tangi to te tamarii he whakama to te pakeke.*

I whakaaro te Poa tera nga mana nunui e awhina i a ratou, e kore e whakaae kia whakangaromia to ratou mana e te Ingarahi, tera hoki te Apiitihana i Ingarangi e whai kupu mo ratou, oira i te kitenga kua pawera a Ing arangi i te kitenga hoki i te tika o te whawhai a Ingarangi ka mohio era atu mana ko te noho-puku te mea pai; ka tukua te Poa whakama-namana ki te hau-o-kino. I ki tetahi walune rangatira i haere mai ki te tiaki i nga turoro i nga taotu o te Poa, i ki hoki tetahi meina o te Paremete o Ingarangi i taotoko i te Poa, he iwi kino rawa atu taua iwi, he iwi kohuru, he iwi tutua. Kei te heke te nuinga o nga hoia a te Poa ki te whenua o te Poriki, i te mea kua tae rawa te Ingarahi ki te rohe tonu i te hauraro paha haere ai. Ko Ti Wete anake te tianara o te Poa kei te noa ano te

ringa, engari ehara i te tu totika.

Kahore he maunga rongo o te whawhai ki Taranawaara, he raupatu hoki, kahore he kupu ma te taha kua mate. Ko etahi o nga hoia o Kanata kua hoki, a mea ake nei ka hokihoki o era atu koroni. Kei te huarahi a Tianara Pura inaianei, e hoki ana ki te kainga. I tona hokinga ka rainatia e te hoia te huarahi, kotahi maero te roa o nga raina, ka umeretia a Pura. Hei te hokinga pea o Rapata hoki ai te nuinga o te hoia, e haere ai hoki etahi hoia o nga koroni katoa ki Ingarangi ki te whakamui i te taenga atu o Rapata. Hei ra tino nui tenei. Inaianei i nga tima nunui katoa e u mai ana e kore e hapa te hoia turoro ki runga.

No te 11 o nga ra o tenei marauna i tera tau ka timata te whawhai ki te Poa, a ka pau tenei te tau. He nui nga kino nga mamae i puta i tenei whawhai, oira tauhoa ake nei kitea ai nga painga, e wareware ai nga mate e maharitia ai ko nga wikitoria, ko nga haringa.

Kei te whakaarohia tetahi ra nui hei haringa mo te mutunga o tenei whawhai, kahore ano te ra kia tuturu. Tera e nui nga ngahau ki Turanga nei. E £40 kua whakaritea hei hoko rakete ahi me era atu mea pera. Ka whakatu nga hoia, ka whakatangitangi nga poene, ka whakaritea he takaro he whawhai timihanga, he hakari ma nga tamariki. Ka boatu he metara ki ia tamaiti ki ia tamaiti e tae mai, Maori pakeha ranei. E hiahia ana te komiti kia nui te Maori e tae mai, me nga haka me nga ahuaereka. E tunua ana he kau ki te marae tonu, e tonoa ana kia taona ki te langi he kai e nga Maori. Haere mai, haere mai, e nga iwi katoa o te Tai-rarawhiti a te ra e whakaritea ai, ki Turanganui-a-Tara!

TE WHAWHAI KI HAINA.

Kaore e nui nga korero o te whawhai ki Haina, heoi ano kei te taria te whiunga o nga "Pokiha" mo a ratou mahi kohuru. I te mea kei te huna te Kawanatanga e kore e taea te whakariterite te mutunga o tenei rauraru. Kahore ano te ngakau o Haina kia tau ki raro, kei te kino tonu nga Pokiha.

Ka hotoke te taua a nga mana ki Pikini ki reira tonu noho ai hei whakawahi i te Hainamana, engati ko nga hoia a te Rubia a te Wiwi tera pea e hoki ki te taha-moana. I mea a Kaute Wararahi, te tianara o te ope matua, e kore e taea te whai ki te tuawhenua te kawanatanga o Haina i te torutoru rawa o nga hoia.

Ko Ruhia rawa te mana i maha ona whaitanga ki te pito ki te hauraro o Haina; i kiia hoki e nga nupepa he kino rawa nga tika-nga a Ruhia ki nga Hainamana, e patua ana nga taotu, nga herehere, nga wahine me nga tamariki. He korero noa ranei. Otira he iwi kino rawa te Hainamana kia waiho herehere ana e kore rawa e ata noho, tetahi e kore rawa e whakaorangia e nga Hainamana nga herehere pakeha, nga taotu nga wahine nga tamariki.

He mihinare te iwi kei te kohurutia e te Hainamana - ka hia ra kua mate? Otira no mua iho te kupu e tukinotia nga Karaitiana. I ki tetahi tangata ki tana whakaaro kua 50,000 Karaitiana Hainamana kua kohurutia! Ma te tukino ka matauria ai nga tino Karaitiana nga "hipokiriti" ranei, ka tataritia ai nga witi nga papapa. He mea pai pea kia tukinotia te Hahi Maori kia matauria ai te u o te tangata te ngakau rahirahi ranei.

WAIKATO TANIWHA-RAU.

(Na APIRANA T. NGATA, M.A., LL.B.)

WAIH I.

"Koia nei te he o te manu rere noa,
He topa mai kaore kau he tauranga e"

He mama ia te manu ki te hauraro haere i nga takiwa nei, ki te whakahou i nga tirohanga kanohi o nga ra ka huri nei, i miharo ai te ngakau ki nga ahua o era wahi o era wahi. Ko tenei e Te PIPIWHARAUAO reira atu e koe i te Robe Potae o Tuhoe ki Te Kuiti, ki Tarawera, ki Tauwhare, ki Waahi, mauria atu te aroha ki a Waikato, ki a Maniapoto, ki nga hoa kakari o ko tata ake nei.

Tenei ka huri ake, e noho Waikato
Tenei te ngakau mibi, tenei te rangi nei
Nui rawa ra te hari, o enei tangata
Mo te pai o te tiaki i a matou ma

E rua aku marama i ke pikopiko ai i roto o Waikato, i nga rohe o te kingitanga, e titiro ana ki ona mahara i roto i ona hui, e matakikiki ana ki te ahua o tona whenua. E reka ai te korero i te ahua o tera iwi me ata waiho marire mo tetahi po marangai, kia ki pohapoha te where i te tangata, ka ata whakatu ai me te kapakapa ano te ringa: tera ano e pakiri o niho ki te kata. Tena ko te taonga nei ko te nupepa raua ko te korero tuhutuhi, kaore e

puta te nuinga o nga mahara i te kopiri o te inarae hei koringa.

Tera e takoto ra te riu o Waikato, e hahae tonu ana i te puku o te motu a tuakina rawatia atu kei Te Tai Hauauru. Ko Te Heuheu i Tongariri te matapuna, kei reira pea te toka i patukia e te taniwha i pipi mai ai ko Waikato, ka ngaki mai i waenganui o Taupo ka titaha mai i a Te Arawa, katahi ka kopikopiko ka whati ka maro ka whakawiri ka miri i te whenua i te rakau me te kohikohi haere i nga awa ririki i nga awa nunui i nga rukunga o nga repo, tae rawa ake ki Ngauawahia ka tomo mai a Waipa, na reira nei i whakahiato mai nga waitere o nga whawharua o Maniapoto, ka hui raua ka poka i Taupiri a ka maro te whai ki Tamaki. Tamaki Makaurau - Ehara! Ka whakabohia mai e te whenua, a pakaru ke atu ana ki nga one kirikiri o Te Tai Hauauru. Mo konei te kupu nei, "Waikato Taniwha rau! he piko he taniwha, he piko he taniwha:" ara, tetahi aronga o taua kupu, kei nga mana tangata ia tona tino taunga. Ka pae i te taha o te awa nei ko Ngatiraukawa tae atu ki Maungatautahi: i kona ki te takiwa atu o Ngauawahia ko Ngatibaua, te iwi o Te Waiaroa: ka takoto atu i kona a te moana atu ana ko Waikato he maha nga wehewehenga i roto. Taihoa e korero ake ai mo Ngatimaniapoto, mo Ngatiraukawa.

Iua ka takoto nga mania o Waikato, a waenganui tonu, me te mea nei i ata whakaturia ona pukepuke hei parepare, ko Maungatautahi, ko Kakepuku e tiro iho ana ki Puniu ki te rohe wehenga o Waikato o Maniapoto, ko Pirongia e toha ra ki nga hau e wha e kite atu ana i Kawhia, i Aotea, i Whaingaroa ko Taupiri ko te puke whakatauki a Waikato, e ki nei, "Ko Waikato te wai, ko Taupiri te maunga, ko Potatau te tangata." Kei Taupiri ka whakanoti nga biwi a puta uaua nga wai ki tera taha. Ka takoto atu i tua he maunga he wai he mania. E tika ana kia waiho te wai o Waikato hei mea pepchanga, na reira e i a Waikato iwi i tupu ai i nui ai i kotahi ai i rangona ai e te motu. I ona ra e maru ana tetahi taha me tetahi taha o te awa i te tangata, inaianei kua tu takitahi nga pa, rokohanga ka whakaururu ko nga pa o te pakeha i waenganui. Ko te whenua, he whenua ano mo nga kai me nga taonga e rite ana: he hua te parareka, te koru, ki etahi wahi he kumara, engari ko te tarutaru hei kai ma te kararehe kaore e tino ora ki reira i te kaha ake o te whenua, me whakawairakau ra ano ki nga mea a te pakeha ka tipu ai mo

tetahi wa. Kaore e penei i o taua whenua o te Tai Rawhiti nei mo te tarutaru mo te otaota. Engari kei te kimihiia e te matauranga o te pakeha he mahi pai mo taua whenua e puta nui mai ai nga hua, e puta ngawari mai ai. Otira hei aha kia korerotia, kei te pakeha ke hoki te whenua, ehara taua te motu i te tauhou ki to Waikato mate i te rau o te patu, mate tangata, mate whenua.

He korero hou enei ki etahi takiwa o taua o nga iwi noho kainga, na reira i mea ake ai kia ata whakakaupapatia ahakoa e ki tetahi wahi nui o ta tatou nupepa i enei korero.

(Taria te roanga.)

TE PIRE MARAE.

Kua hangaia e te Kawanatanga tetahi pire hei whakahaere i nga kainga Maori, i te ahua o te noho o te iwi, ara he penei me te kaunihiera o te taone pakeha; e aru ana i runga i nga whakaakoranga a te Kotahitanga o Te Aute. Ka whakaritea he rohe hei tohanga mo te mana o tena kaunihiera, o tena kaunihiera. Te tumu-aki o te Kaunihiera ko te kai-whakawa o te takiwa ko tetahi pakeha atu ranei i whakaritea e te Kawana, ko te nuinga he Maori kia kaua e iti iho i te 6 e hira atu ranei i te 12, me pera ano te pootitanga i enei tangata me te pootitanga i nga mema mo te Paremete. Kia toru tau ka pooti ano.

Ko nga mahi ma taua Kaunihiera, ko enei:—

1. Ko te tirotiro i nga he i nga mate o te iwi i roto o tona rohe i nga mea katoa e pa ana ki te ahua o te tangata o te kainga.

2. Ko te takahi i nga tikanga kino katoa a te Maori, ko te kimi rongoa mo aua tikanga kino, ko te whiu hoki i aua tikanga.

3. Ko te hapai i te whakaakoranga o nga tamariki, whakaakoranga hinengaro, ringaringa ranei, ko te whakahaere i nga kura maori i tona takiwa.

4. Ko te titiro i nga mate e pa ana ki te tinana o te tangata, i nga take i nga rongoa hoki mo aua mate. Ko te whakaatu hoki ki te Kawana i enei take katoa:—

(a) Te ahua o nga tangata, nga take o nga mate.

(e) Nga haerenga o te iwi, nga marenga ki nga whanaunga tata, nga tangata hoki e marena ana ki te pakeha.

(i) Te nui o nga tangata e mahi whenua ana, nga whenua e mahia ana, te nui o nga kararehe e taka ana i runga i aua whenua.

(o) Era atu take katoa e pa ana ki te ora

mo te iwi.

E ahei te Kaunihiera ki te hanga ture mo:—

(1) Te oranga o te iwi i roto i tona rohe.

(2) Te horoinga i nga whare.

(3) Te whakangaro i nga mea weriweri.

(4) Te pechi i te haurangi.

(5) Te tiaki i nga whare nunui.

(6) Te pechi i te nui o te kuri e haerecece noa ana i nga marae.

(7) Te paranitanga i nga kararehe, me te pechi i nga mahi tahae kararehe.

(8) Te whakahaere i nga pa tuna, i nga tahuna tio, i nga urupa, i nga wahi hei takarotanga, i te pechi i te kai paipa o nga tamariki, i te puri kaari mo te moni me nga mahi pera katoa; te whakahaere i te wai inu mo te kainga, i nga manga hei mau i nga wai kino, te arai hoki i nga mate e pa ana ki nga kararehe. Engari ma te Minita rawa o te taha Maori e whakaae te ture ka ture ai. Ka homai e te Minita £1 mo te £1 i koha i ahatia ranei e te Kaunihiera mo nga mahi whakapai i nga kainga i roto i ona rohe. E ahei te Kaunihiera te whiu te tamana ranei i te tangata e kore e utu, e ahei hoki ratou ki te whakatakoto takoha hei mea e whai moni ai mo nga mahi.

HE WAIATA.

(He tangi na nga tangata o te Karetu o Waerengahika i te haerenga o te Pihopa Wiremu i te tau 1865, i te taenga nui o te pakanga ki roto o Turanga.)

E muri aihi,	Ka toru tekau tau
Takoto ki te moenga,	I ako ai Pihopa;
Matatu tonu au e-i.	No hea ra e rongu e i?

Kai whea aku hoa	I ma hiwi mai ra,
I noho nei matou?	I ma te Kowhai
Nga Upoko Runanga e-i.	Te ara o Kaiwhatu e i.

Tena, ka riro	Homai noa ra
Kei nga mahi a te Tiu.	Te rongu o te hatepe
Aroarowhaki ai e-i.	Hei patu i a au e-i.

Hai whakaware iho	Hei patu i a au,
I ohou whakaaro,	I oku hoa noho,
Kia raru ai koe ra e-i.	I nga Pakcha e i.

Kia raru ai koe	I whakawaia koe
I te ara o Te Ua;	Ki te ware o te waha
Te ara o Waikato e-i.	I pooti ai koe ra e i.

Ehara aku hoa	E kore ia au
I te tautahi nei;	E ahei ki te noho;
Ka toru tekau tau e-i.	Me puta tonu au e i

Me puta tonu atu
Te rae o Tuaheni.
Ka nunui, ka taawhe e-i

TE AITUA KI MOTU—HE TANGI.

Ki te Etita o TE PIPIWHARAUAO.

Tena koe!
Tenei etahi kupu ruarua nei mau e uta atu ki runga i nga parirau o to manu mehemea ia e pai ana ki tau titiro iho hei utanga ma to manu. Ki te kore pangaia atu kei hoha koe.

E mihi atu ana au ki nga matua o nga Tamariki i riro nei i te waipuke. E hoa ma, he nui te pouri i pa mai ki toku ngakau mo tenei aitua nui mo te matenga a tatou tamariki whakatu. Tena koutou nga matua o aua tamariki, tena koutou, tena koutou!

Tena koutou, e noho mai na i te whare mate o to tatou tipuna o Apakuna. Haere atu o tama ma, haere atu e hine ma, haere atu, haere atu. E pai ana to koutou haerenga he kimihanga i te matauranga o te pakelha, i ta Hioromona i ki ai "te whiwhi ki te whakaaro nui ano te pai, pai atu, i te koura, ko te whiwhi hoki ki te matauranga te mea e hiahia nuitia atu i te hiriwha." (Whatau xvi. 16.)

E kore rawa te tangata e kaha ki te ki i mate koutou ki te wai he kaponga te take.

Heoi tena koutou e nga matua. Ko taku whai korero tenei mo te mate o a tatou tamariki kaore kau he waiata. Engari me noho tatou i runga i te manawanui o Hopa. (Hop. i. 21) Kati e hoa ma i konei.

Na to koutou hoa,

na HUTA PAKA.

Motueka, Te Waipounamu.

[Tokorua o nga tamariki i mate ki Motu kua pae ano ki uta, i pae ki Torere, engari kahore i mohiotia ko wai mai i te roa rawa ki te moana. —ETITA.]

HE PEKA NO TE KOTAHITANGA O TE AUTE.

Ki te Etita o TE PIPIWHARAUAO.

E hoa, tena koe!

Ko te tuarua tenei o nga tukunga atu i tenei korero kia panuitia ki roto i ta tatou nupepa. Te tuatahi i te 3 o nga ra o Pepuere ka hori ake nei, kihai i panuitia. Inaianei ka tukua atu ano kia panuitia, koia nga korero e whai ake nei, mehemea ki te pai te Etita.

I te 30 o nga ra o Hanuere ka tu tetahi Hui a nga tamariki taane wahine hoki o Te Aute me Hukarere o te takiwa o Ngatiporou nei, ki Tuparoa. Ko te ingoa o taua Hui me

ki ake ko te Peka o te Kotahitanga o nga tamariki o Te Aute. He tumanakotanga ake no te ngakau ka karangatia e mau ko te mahita ara e Mr. Blathwayt, kia tu taua Hui, a tona unga ki tahaki he taonga tino nui. I te 7 o nga haora i te ahiahi o te ra i karangatia atara i te Rahoroi ka Huihui katoa ki te whare kura. I tu te tamama ara te mahita ki te pohiri i nga tamariki i hui mai, i whakaputa ia i tona hari, koa mo te whakaritenga a nga tamariki i ta maua karanga. Tera atu ano te roanga o ana mihi. I muri iho ka tu an he tautoko ake i nga mihi mana aki a toku hoa mahita mo ta maua manuhiri ka mutu aku mihi ka tono au ki a Apirana T. Ngata kia whakamaramatia mai ki a matau nga tikanga o te Kotahitanga o nga tamariki o Te Aute. Ka heke au ka tu a Apirana ki te whakahoki i taku tono, marama tiaboaho ana taana whakamarama whakaatu i nga mahi whakahae a te kotahitanga, kite ana te matapo. I te mutunga o nga whakamarama a Apirana he waiata he harakoa nga mahi. No te 12 o nga haora i te po ka mutu te hui. I tetahi rangi, he Ratapu, he karakia te mahi. I te ahiahi ka tu he karakia pakelha i te whare kura, ko Reweti T. M. Kohere to matou kai-karakia. Nui atu to maua whakamahi ko te Mahita mona i runga i tona pai mo te karakia, kauwhau hoki. Ka mutu tenei ka haere matau ki Taumata-o-Mihi i runga i te powhiri mai a Hirini Wiremu raua ko taana wahine kia haere atu ki te karakia pakelha a Rev. Hapata Wiremu. I muri i tena ka pakaru to matau huihuinga, he nui te ponri awangawanga i pa mai. Kati ra, he wero ki ia iwi ki ia iwi kia hopukina, puritia, tenei tikanga ara te whakatu i tetahi peka o te Kotahitanga o Te Aute me Hukarere hoki, ki tena marae ki te tena marae, koia tenei ara ko te Huihui mai i nga tamariki taane wahine hoki o Te Aute me Hukarere ki te rapu i tetahi tikanga whakahae e ora ai te iwi Maori i nga takiwa e noho ana ratou i o ratou kainga. Kei te hiahia kia karangatia ano he hui ki konei a te wa e mutu mai ai te kua o Te Aute me Hukarere.

Na to mokai,

Heoi ra, e Te Pipi,

na WIREMU R. KEREHU.

[E tino tautoko ana matou i tenei tikanga kua timatatia nei ki Tuparoa, ara te whakahuihui a nga matua o nga tamariki kura i a ratou tamariki i nga wa i te kainga te whakahuihui ki te ngahau ki te whakasalua i a ratou ano hei titiro ma te iwi, te huihui hoki ki te karakia. Ma wai e whai tenei taurua ataa-hua? —ETITA.]

HE PAREKURA NA TE AHI.

He banga aroha te weranga i te ahi o etahi pakeha o Pararata he taone kei Ahitereria, e tata ana ki Merepana. O nga tangata tekau ma toru i roto i te whare e ono ano i honoa. E iwa nga rauma o te whare, kahore he whakapaparanga, he watea katoa nga taia, na reira i maharotia ai te mahi rawa o nga tangata i mate. I tinata te ahi i te kitini, na tetahi tamaiti tane i kite tuatahi. I karanga ano ia: "He ahi, he ahi!" katahi ka oma ki waho, ka pohehe kua puta katoa era atu ki waho. I puta i a ia tona papa me tona whaea me ono tuahine pakupaku tokorua, ko tetahi ona tauna tane ko Heteri manua ano i rere ki waho. Nga mea i mate ko tona tuahine pakeke ko Rinita e 21 nga tau, ko Kotiria 11 nga tau, ko tona uaakana ko Tamati e 24 nga tau, ka tata tonu te ra e marenatia ai ia, ko Tamati ka iwa nga tau, ko tona tuahine moe tane hoki ko Mihi Oroki me ana tamarihi tokorua e 3 tau o tetahi 11 maraua o tetahi. I mate ai te wahine nei na te ahi i ona tamarihi, i tata tonu ia te puta ki waho. I te kitenga i nga tinana e whakawhirimaki ana taua wahine ki te matapihi ko tona tamaiti paku ki roto tonu ona ringaringa awahi ai, ko tona tamaiti ahua pakeke ki ona waewae takoto ai, i toia aaseretia pea e ia rokotinga ka he noa iho te mowawa i te pawa o te ahi. Ka kitea te aroha o te koka ki nga hua o tona tinana! E manna noa iho te ora o taua wahine mehenuea ia kaore i whakautu ki ona whakautu. Ko tona tane kei Awherika ki te tonga, no te whawhaitanga nei ka tona mai e ia tona wahine ki ona matua noho ai hei te Kirihimete ka haere mai ai ia ki te tiki mai i a ratou ko ona tamarihi. Tena te rongu aitia kei te ngau kino i tona ugakau. I mohiotia ano hoki i whawhai a Rinita raua ko Kotiria ki te mate. I tae rawa raua ki te ara-roa o te whare, engari na to raua tutukitanga ki te kaata-tamarihi i mate ai raua, ko o raua waewae i uru ki roto i nga wira o te kaata. He nui te pouri i pa mai ki nga tangata i kite i nga tinana, ko Mihi Oroki e awahi tonu ana i tana tamaiti kohungahunga.

PITOPITO KORERO.

Ko nga kamupene hoia Maori o Niu Tirenī nei e toru ano; kei Wairarapa, kei Kaiapoi, kei Te Aute. Ko nga ope tuatahi tuarua he

eke hoiho, ko te nga tamariki o Te Aute he ope waewae. He pakeha te nuinga o nga apiha o te ope o nga taitamariki o Ngaitahu, ko te apiha tuarua he Maori, ko Hopere Uru. Ko Uru tetahi o nga Maori i haere ki Ingarangi. He mahi pai tenei ma nga taitama Maori, engari ki te tinata hoki kua rawa hei ngakau-kore, hei hioha penei me te nuinga o nga mahi a te Maori, mahi whakatangitangi penei me era atu mahi. E ki ana ko Ngatiporou; "He mura ahi."

No te 18 o Hepetema ka marenatia a Hera Herangi mokopuna a Tawhiao, iranutu o Mahuta, ki a Tungia Hema te Ao, mokopuna a Kopata te Ao. I marenatia raua ki Otaki. Tekau ma ono ano nga tau o te tane. No Ngatiraukawa a Tungia no Ngatinahuta a Hera.

Te tino korero o Ahitereiria inaianei ko te whakakotahitanga i nga kawanatanga e ono: o Niu Tauti Weera, o Wikitoria, o Kuinirana, o Tauti Ahitereiria, o Weeta Ahitereiria, o Tabinania. Hei te 1 o nga ra o Hanuere 1901 ka tinata tenei kotahitanga. Kua whakautia e te Kuini kia haere mai tona mokopuna, te Tiuka o Ioka, raua ko tona hoa wahine ki te whakatuwhera i te paremete tuatahi. Ko te Tiuka te matamua a te Pirinihi o Weiri. E haere mai pea raua i ringa i te iata o te Kuini, i a "Wikitoria me Arapeti," e haere mai hoki he ope manua hei arahi mai i te kaupuke o te Tiuka. E whiti ana mai raua ki Niu Tirenī nei.

Kei te whakananga tonu a Niu Tirenī ki te uru ki te kore ranei e uru ki tenei kotahitanga. Ki te whakaaro a etahi tangata kaore he painga o te uru o Niu Tirenī i te tawhiti rawa atu o Ahitereiria, engari kei te whakahaere to ratou Pirinihi ki te whakakotahi i Niu Tirenī me nga manua montere o te manua, ara o Whiti, o Rarotonga me era atu montere.

Te tino korero o Ingarangi inaianei, ehara i te whawhai ki Taranawaua, engari ko te pootitanga mo te paremete. Kei te kawwhiri a Kawanatanga kei te kawwhiri hoki te Apitihana. E mea ana te kawanatanga i te mea ka tata te mutu te whawhai ki a Awherika kia waiho ano ma ratou e ata whakaoti, na ratou hoki i whakare i whakahaere te whawhai. Ko te Apitihana kei te whakahe ki te whakahaeretanga i te Tari Whawhai. Kua tu ano te kawanatanga, kaha atu.

Kaore ano kia mau nga mangamangu kahuru i Niu Tauti Weera, kei te ngahere tonu

e hunahuna ana, kei te ngenge haere nga kai whai. Kua whakaaria e te kawamatanga kia £1000 mo te mea kotahii o aua mangumangu ki te mau i te tangata, mate, ora ranei.

I uiuia e te komihana i whakaritea e te kawanatanga, te whakahaerenga i tetahi kura pani o te Hahi Pikopo i Whakatu. I ki etahi o nga tamariki he kino rawa atu te tikanga a nga pirihii ki a ratou, he whiu, he herehere, he kino nga kai, he iti te kakahu, he nui te mahi. Ko etahi o nga hara i whakapaea ai etahi o aua pirihii i te kino kahore i whakaetia kia panuitia e nga nupepa. Tokorua o nga pirihii kua tukua ma te Hupirimi Kooti ra ano e whakawa. I te kauwhau a Akepihori Reti-wutu te Pihopa Pikopo o Niu Tireni, i Poiha-kena i tino taikaha rawa ona kupu ta'ari mo nga hahi Porotehitana. Hei kupu kauwhau noa pea.

Hei te 29 o nga ra o Maehe 1901 ka kawangia te whare-karakia o te Muriwai, wahi o Turanganui. Kua tukua nga powhiri mo taua hui, engari ko enei kupu i mahoe ki waho o te powhiri: "Ki taku kararehe ki a Te Arewhana! He kararehe pai koe, haramai ki konei toroti ai i te wai o te ihu."

Kua tae mai te reta a Hapurona Pawa o Wharekauri, he whakaatu mai i tetahi aitua o reira, he poti tahuri i mate ai nga tangata tokoiwa, i te 26 o nga ra o Akuhata nei. E toru nga poti, ko Waihiitea ko Pangu ko Wairua, i haere ki Rangitutahi, he moutere iti e tawhiti atu ana i Wharekauri, ki te patu kuao toroa. Hui katoa nga tangata i haere tekau ma whitu he tamariki taane anake, kaore rawa he tangata mohio o ratou ki te whakatero poti, ko nga kaumatua kaore i pai kia haere i te ahua marangai, tena ko te tamariki ka whakaputa tikanga, te tukunga iho he mate. Te kiinga o nga poti i te toroa ka hoki mai ki uta, ko te putanga hoki o te hau. Kotahi ano te poti i u ki uta ko Wairua. Nga tangata i mate, ko Raniera Piripi, ko Wharetutaki Heta, ko Tame, ko Rangipua, ko Ngakoti, ko Tame Rangitapua, ko Hira Pirika (no Heretaunga), ko Perere Manihera (no Te Waipounamu), ko Hiko Reriti. Ko Hiko Reriti anake kua pae mai ki uta. E rua wiki i ulunga ai nga tangata o Wharekauri.

I tu tetahi po waiata nui ki Turanga nei, na Pane Haui (Mrs. Howie), te tamahine a Herewaka te Rangipaiia raua ko Kanara Poata. Koia nei tetahi o nga wahine tino reo-rea o Niu Tireni. Ka tau te hawhe kaihe ki te tu mai ki te waiata, ka nui te tangata,

ka atahua te kaupapa, titia mai hoki te hui ki nga makawe, heia mai te tiki ki te kaki, whakakeka mai te reo-reka, ka kino te haere! Te tino tikanga o tenei po waiata he poroporoaki na Pane Haui, e haere ana hoki ia ki Ingarangi. Tona waiata tino pai ko "Hei konei ra." No te karangatanga kia tuarua ano te waiata ka waiata maoritia e ia te waiata nei na, "Home, Sweet, Home," ara "Kahore he kainga hei rite mo te kainga." I rongu hoki matou e haere ana a Erueti Rangiuia ki Ingarangi. No Turanga nei ano tenei tangata, he tino Maori.

HE PANUI

Ki te tangata e hiahia ana ki te Rawiri, ki te Himene: he nui no atu nga pukapuka kei a au inaianei: ko te utu:—

<i>He mea nui, kiri noa,</i>	... 2/6
<i>He mea nui, kiri pai,</i>	... 4/-
<i>He mea paku, kiri noa,</i>	... 1/-
<i>He mea paku, kiri pai,</i>	... 2/6
<i>He mea paku, kiri pai rawa,</i>	3/6

Maku e utu te Pane Kuini hei tuku atu i nga pukapuka ki a koe.

Na H. W. WILLIAMS,

TE RAU, GISBORNE.

15. Kua pau katoa nga Himene. Ka panuitia ano ina tae mai etahi.

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o Te PIPIWHARAUAO i te marama
2. Ko te oranga mo te Pepa e rima hereni (5/-) i te tau, me nooti o te Poutapeta me pane ranei.
3. Ki te pau nga hereni a tetahi tangata i tuku mai ai, ka takia lana Pepa ki te awhi where; e rua nga putanga pena ka whakamutua te rere atu a te Pepa.
4. E pai ana kia tukua mai nga korero o ia wahi, o ia wahi o te Motu, engari kei te Etita te tikanga mo te ta i ana korero; kia marama te tuititahi.
5. Me peneti te tuhi i waho o nga reta katoa:—
Ki TE PIPIWHARAUAO,
Te Rau, Gisborne.

NGA HUIA KAREAO MA TA TATOU MANU.

(1) Paraire Tomoana: 35/- Rev McWilliam: 10/- Erana Kopu, Manahi Pukera: Rev Mohi Turei: 6/- Ruka te Hura: 3/- Eru Pou, Waaka te Hui, Renata Pukutahi, Peni te Puna, Wai-kari Karaitiana, Hemi Waiparera, Rev Pahewa, Rua Tapunui, Pera te Koku, Hohopa Terito, Raniera Kawhia, N P Rahurahu, Mokena: 2/6 Aorewa Patara, Hare Nahonaho.